

נאמר של נייר

ג'וני לא שב לשדה הקרב ★ תחינת חייל במרחק יריה מהמטכ"ל

★ חזק חזק ולא נתחזק ★ ניוון צבאי ואזרחי נוסח רן אדליסט

תרגום

ליל הביזון

באוצר הלשון העברית של יעקב כנעני מוגדר הערך ביזון כד: בהמטיב ממשסת הבקר, שיש לה גרונות גדולה וקרניים קצרות: הביזון האירופי רבשנו פחות גבוהה וקרניו ארוכות יותר... הכותרת ליל הביזון - סיפורו של קצין נאצי, שראה אור בימים אלה בתרגום לעברית, מביא המחבר התסריטאי הנודע דלפון טרמבו, את סיפור עלייתו ונפילתו של הנאצי, כסיפור מסע אל המחוזות האפלים של נפש האדם, מחוזות המהווים את היבול לרוח הנאצים.

טרמבו, שהתפרסם כסיפור ג'וני שב משדה הקרב, ספר שראה אור ביום פרוץ מלחמת העולם השנייה, (1 בספטמבר 1939) ושהוא אחד מהמעולים שבין הספרים הנאטי-מלחמתיים, שראו אור בכל המנים, אגב, ג'וני שב משדה הקרב העניק השראה מדהימה לסיפורו של יורם קניוק חימו מלך ירושלים.

ליל הביזון מצטרף לאותם ספרים, שמחבריהם לא וכו להשלימם, כך שקשה לאמוד נכונה את ערכם הספרותי המלא. טרמבו עבר על כתביו של ליל הביזון יותר מ-16 שנה, תוך שהוא מנסה לשרטט את עולמו של לודוויג ריכרד ויהן גריבן, נאצי שאינו חוזר בו ממעשיו ואינו מתכחש לעברו. כבר בפרק הראשון, שכותרתו: אני מברז על עצמי, מתורדה על באבי, ומטעים את הדתי בסני האלחדי משוטט טרמבו את האבטיטוס של הלאומן הנוקשה והקשוח, מעין גושאמונים לקרקע הגרמנית, הפותח משאו ואומר: אני

• דלטון טרמבו - ליל הביזון; עברית: יותם ראובני; הוצאת תמוז; 224 עמודים (כריכה קשה).

ישב בבית קמץ זה בעיירה פורכהיים, ממנה הובילו נסיכים קרולניגים את השבטים הפרנקיים להבית גרמני על כל הקפדות הרומית הקדושה, אלף שנים לפני שמשהו חלם על הדימוקרטיה המסורסת של האנגלר סכסים...

על עצמו, אומר גריבן: אני רצונם המוחל, החייל שטיפחו הערצו. עשיתי מה שדם השתוקף לעשות ולא העזו... גריבן, ששירת כבר במלחמת העולם הראשונה, עוד בהיותו בן 17 והתגייס בשנת 1926 לשורות המפלגה הנאציונל-סוציאליסטית (נאצית), מספר בליל הביזון את סיפור חייו, בגרותו, מלחמותיו עד ל-30 באפריל 1945, כאשר הפיח אדלרף היטלר, שם קץ לחייו בנוקד מפקדתו בברלין, ועד המישפט שנערך לו אחרי המלחמה, בנירנברג, כפושע מלחמה: רני אותי לעשרים שנות מאסר על פשע שפשעתי משום שהייתי נאמן...

גריבן, שהוא מהדורה משוכללת של לאומן-פאשיסט, שדוגמתו ניתן למצוא בכל הלאומים, כולל העם היושב בציון, מספר גם על בנו שקפא למוות באחת הצעדות ברוסיה, על בתו שנאנסה בידי חייל אנגלי והרתה לו ועל אשתו שנקברה מתחת לחורבות הירושמה הגרמנית, רדודו, ולמרות כל אלה: הייתי חיים מלאים. עשיתי כל דבר שאגבר יכול לעשות...

ליל הביזון נפתח בתיאור ילדותו ורקעו של גריבן, באביו שהעניק לו ביום הולדתו השישי רובה חרקי האורמן ואימנו בידי פרק האיראונות והחולניות המינית של גריבן, כמייצג הנאצי, מצוי בפרק: אני נשם אל קרבי את הברשם הקצין של חליצה של אינגה, והיא המניע אותי לרצוח, פרק שבו מוצג עולם היות מטורף ותת-הלומי, שהוא אחד משרשי הפרא של הנאצים.

בהגיע גריבן לגיל 13, הוא מחליט, בי הצועה העת להעטב על אינגה, אלא שעד מהרה מגיע הפרק ההומוסקסואלי, שהיה אחד מספקי התחמשת האנושיים ומאגרי הגדולים של

התנועה הנאצית, כאן תחת הכותרת בשל אהבתי לגינתר בלובל נפילתי מגן-העך כהילל בן שחר, אל חוויה משולשת, שבה משתתפים אלנגה, גריבן וגינתר בלובל.

מחויבות המין קצרה הדרך אל הונדרפולג תנועת-הנוער הגרמנית, שהיתה אחת מכסיסה של התנועה הנאצית, ופולחן הנוער שלה: מיילתי יחד עם גינתר. שנינו היינו חברים ברוגנרפולג: תרמילים, נעליים גבוהות, שקי שינה, ישנו ביערות ובשדות, אכלנו בכל מיני מקומות, שראבים כוח מהארמה איש מרעה, חזקקים מכל מה שבא מהערים הגדולות או נרש מהמעירב... ועד מהרה מגיע הפרק פיתויו של גינתר, שהוא ביסוס תורת ההומוסקסואליות הגרמנית, על יסודות הדייך בן אלף השנים.

אלא שיליל הביזון אינו ספר מושלם, ובחלק השני שלו, שכותרתו היא התקציר של טרמבו, מובאים תקצירים, תוספות ועוד קטעים, שכוננת המחבר לגביהם אינה בהירה די הצורך, כקטע הפתיחה גריבן ועליית הרייך השלישי, והתהליך ההומוסקסואלי המוליך אחרי מלחמת העולם הראשונה, להצטרפות לתנועה הנאצית. בפרק זה מובא בקצרה סיפור עליית הנאצים ררך חייו של גריבן, התאהבותו ברקדנית לידל דדלם, יחסו לאשתו אם ילדיו, כאן מובאים גם קטעים מתוך יומניו של גריבן, אשר סוקרים את מהלכי המלחמה, ררך הגינו המוכתבים לו מלמעלה בגנות היהדות הבינלאומית, הקומוניזם הסובייטי וכל שאר אויבי הנאצים באותה עת, ועד להעברתו לשרת באשוויץ.

כאן מובא ניכודו הלאומני לכל אשר חוות בו עיניו, ולכל השמר, שהוא מעניק לו את עזרתו המלאה. פרק המסתיים בהערה לאקונית, האומרת: שמתי לב לכך שהתראה להפטיק את הדג לא באה מאלהים או נצטו עלי אדמות... האפסיוד - אלא מהד מעלתו ריכססורר סם היינריך הימלר.

החלק השלישי מספר הוא תחת הכותרת מיכתבי גריבן. מיכתבים שאותם חיבר טרמבו, והוגעים לבעיותיו השונות בכתיבת סיפורו ליל

הביזון. החלק הרביעי, טיטוט והערות, מביא עוד מהערותיו של טרמבו, בניסיון לפצח את צופן הנאציון של גיבורו, בקטעים כמו: לכן ב-1952 כאשר הוא בבית-הכלא (...). הוא קרא את התרגום הראשון לגרמנית של יומן אנה פראנק הוא נזעם. הוא וכל חבריו האסירים, וישנה קהילה גדולה של אסירים גרמנים, טוענים שהיומן הוא תרמית יהודית. קטעים נוספים בחלק זה מביאים ריעותיו של גריבן על: האלים וההיסטוריה הגרמנית, על הונדרפולג, על הדת, על רצח ואשמה, על ההרג והמתנות, על היהודים, על האנטי-שמיות ועוד נושאים כמו מוות וזיקנה.

ליל הביזון הוא ספר לא שלם, ורחוק מלהיות בעל עוצמה כמו ג'וני שב משדה הקרב. זה ספר

סופר טרמבו אי-אונות ולאומנות

שיש במרכיביו השונים, מעבר לאיכויות הספרותיות הבלתי-מגובשות, עוצמה של הבנת התהליך שהביא לעלייתו ולנפילתו של הרייך השלישי. זה ספר, שמעבר לאיכויותיו, או לחסרונותיו, מומלץ לקריאה בישראל של ראשית שנת 1983, שהרי את מרבית מרכיביו, ניתן לחוש באווירה הישראלית.

שירה

בלוריות ואותיות

על מעמדו של יליד אפיקים, יחיאל חזק, בגוף השירה העברית, אמר פעם משורר חשוב: הצד החזק שלו הוא בבלוריות ולא בשירתו. ניסוח קשה זה כמו מתאמת עם קריאת שני קבצי-חרוזי של יחיאל חזק, שראו אור בזמנית באחרונה, תחת הכותרת בגידה ונלות בארץ...*

חרוזי של חזק הם כנחיתת אנטולוגיה של שורות רבות ממשרורים רבים, בעיבוד חזק של המחבר, העיון בספריו מביא לקורא (או למבקר הקורא בעל כורחו) בגאלימים שרירים משומשים, הנקראים כמו חיקוי לשירת חיים גורי, אמיר גלברע ואלדד אנך בגלגול

* יחיאל חזק - בגידה; הוצאת הקיבוץ המאוחד; 54 עמודים (כריכה רכה). ** יחיאל חזק - נלות בארץ; הוצאת ספרית מועלים; 48 עמודים (כריכה רכה).

השיר על "אר-פיג'י בתל-אביב"

בתל-אביב המשמידה אני קם אל המטבח מעלה בו אור ואני שומע את התינוק / בוכה בבית ממל... ומכאב התינוק הבוכה בתל-אביב, עובר לאור, ומצהיר בגלוי: אשאר / רק עם צוחת העוללים במערב ביירות...

לאור אינו חושש מלחשוף את עצמו, עולמו ומפלותיו האישיות, באופן העשוי לעורר קינאתם של משוררים רבים, והוא כותב על פרידתו מאהובתו/אשתו, למרות ההסכמה הפוליטית השוררת ביניהם, והוא כותב: רחיקי מאד זה מזו במלחמה הזאת למרות ההסכמה הפוליטית המלאה בינינו. כאילו צפנו / מן החוף והלאה על שני קרעי אדמה... ומכאב האיש שוב לאור לקראת סיום אל הכאב הציבורי, ומציג את התחום הדרוסאמריקאית שנוצרה בארץ, בין החייל הלוחם ובין מטכ"לו, שאיבד את הרגישות, אשר איפיינו בעבר ארץ זו וצבאה: במרחק ירייה מהמטח הבללי במרחק זעקת תחינת מן החייל העובר בכביש...

השיר אר-פיג'י בתל-אביב של יצחק לאור, הוא עוד תיקווה מכובדת לתרבות הישראלית, בצעדי הגישוש וההתנגדות שלה לכל המתרחש במדינת ישראל, של ראשית 1983. חבל רק ששרירים של מחאה - כמה עשרות מאז פרוץ מלחמת-הלבנון - נעלמים אישם בין כמה מאות קוראים, ולא מגיעים אל המאות אלפים, הווקים לשרים אלה כאות למצפון הקולקטיבי האמיתי של הארץ הזאת.

בשבוע השני לחודש תשרי תשמ"ג, קיבלו מינוי פיוט את שירו של הסופר-משורר יצחק לאור אר-פיג'י בתל-אביב, שיר, שהוא בבחינת הצגת עמדה שירית, בעלת ערך של

בלילה כמו זה אם היה עובר את בשורך רעד כאילו סיוט פלח את שנתך יבולתי לקום הלכת בשקט אל המטבח ולכתוב לך שיר שישבך אלי בבוקר לאפך את גל האהבה הגואה הזה שבו את לא יודעת כמה אני אוהב אותך ותקראי אותו מחד ועבשיו בלילה הזה בתל אביב המשמידה אני קם אל המטבח מעלה בו אור ואני שומע את התינוק בוכה בבית ממל ואת קל אמו הטובה מרגיעה אותו ואני מוותר על קולות המוזמזח למטה ברחוב ועל השיעול ועל הנחירה ועל שידה בלחן המרחץ, על צפירת מכונת, על נהמת המנוע, על הדרי החולף, על המטוס בחשך ואני מנפה את הקולות הללו אפילו את נשימתך. אשאר רק עם צוחת העוללים במערב ביירות.

רחיקי מאד זה מזו במלחמה הזאת למרות ההסכמה הפוליטית המלאה בינינו. כאילו צפנו מן החוף והלאה על שני קרעים של אדמה. בבוקר לא אשיב אותך אלי ולא תשיבי אותי אליך. כמו זרים נשתה את הקפה בבוקר, כמה מאוסה פתאום אהבתנו. במרחק ירייה מהמטח הבללי במרחק זעקת תחינת מן החייל העובר בכביש.

תהודה כפל אלף, על גימנומיהם של היהודים, המגרים, הדורים ושאר נושאי שם התרבות הישראלית לשואו על שפתיהם. בשיר זה מצליח לאור ליצור צירוף של החוויה האישית עם החוויה הציבורית, כאשר הוא כותב: רעבשיו בלילה הזה

הנסיון המעליב את האינטלקט של עסקני-תרבות נוסח מלשה דוד ודומיו, לעלות טרמפ על נושא אי-הנחיצות של מלחמת הלבנון ותרומתה לשקיעת ישראל (העולם

הזה 2364), אין בו כדי להשפיע על מהלכי התרבות הישראלים האמיתיים בנושא זה. אחת לשבוע מפרסמת הוצאת איכות במיס גרת דפסיר שבועי לשירה עברית רף, ובו שיר אחד מאת משורר, הגשלה למאות מינוי פיוט.